

орієнтованого підходу до фізичного виховання учнів ліцеїв та гімназій, виявлення шляхів його реалізації у специфічних умовах діяльності закладів нового типу, врахування особливостей роботи з учнями різних профілів і підготовки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бальсевич В.К. Концепция альтернативных форм организации физического воспитания детей и молодежи // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 1996. – № 1. – С. 23–25.
2. Городинська І.В. Фізичне виховання старшокласників ліцеїв та гімназій у позакласній роботі / Монографія. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. – 176с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 374с.
4. Козленко О.М. Формування мотивів фізичного вдосконалення у молодших школярів // Фізичне виховання в школі. – 1999. – № 4. – С.29–31.
5. Лещенко Г.А. Деякі аспекти системи шкільного фізичного виховання // Наукові записки. – Випуск 32. Ч.ІІ. – Педагогічні науки. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – С. 94–96.
6. Рощенко В., Столітенко В. Самостійні заняття учнів фізичними вправами // Фізичне виховання в школі. – 1998. – № 3. – С. 15–16.
7. Семеренський В.І. Народні ігри та їх роль у розвитку творчої активності учнів // Фізичне виховання в школі. – 2000. – № 1. – С.54–55.
8. Теория и методика физического воспитания. В 2-х томах. – Т.1 / Под ред. Т.Ю. Круцевич. – К.: Олимпийская литература, 2003. – 424с.
9. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання. Частина 1. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 272 с.
10. Фіцула М.М. Педагогіка. – К.: Академія, 2000. – 542с.

Городинская И.В.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ СТАРШЕКЛАССНИКОВ ЛИЦЕЕВ И ГИМНАЗИЙ ВО ВНЕКЛАССНОЙ РАБОТЕ

В статье теоретически обоснованы организационно-педагогические условия, обеспечивающие эффективность организации физического воспитания старшеклассников лицеев и гимназий во внеклассной работе.

Ключевые слова: организационно-педагогические условия, физическое воспитание, внеклассная работа.

Gorodinska I.V.

ORGANIZATIONAL-PEDAGOGICAL CONDITIONS OF PHYSICAL EDUCATION OF LYCEUMS AND GYMNASIUMS STUDENTS IN THE OUT-OF-SCHOOL WORK

Organizational-pedagogical conditions of physical education of lyceums and gymnasium students in the out-of-school work have been theoretically grounded in the article.

Key words: organizational-pedagogical conditions, physical education, out-of-school work.

УДК 37(09)(477)

Кондратенко Г.М., Рідкоус О.В., Юркова Т.Ф.

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙ У СІМЕЙНОМУ ВИХОВАННІ

У статті наголошується на важливості сімейного виховання. Аналізуються зміст, форми та методи батьківського впливу.

Ключові слова: сім'я, дитина, цінності, виховання, методи, традиції.

Програма розвитку виховання в системі освіти України на 2003–2012 роки орієнтована на підвищення суспільного статусу освітніх установ, відновлення змісту і структури виховання на основі вітчизняних традицій і сучасного, в тому числі зарубіжного

досвіду, забезпечення багатомірності й інтегрованості навчального і вихованого процесу, збалансування державного, суспільного і сімейного виховання.

Сім'я є першоосновою духовного, економічного та соціального розвитку суспільства. У процесі розвитку людської цивілізації сім'я набула функцій, які тільки в єдності і сукупності забезпечують повноцінність її існування, саморозвитку та широку життєдіяльність як соціального інституту і регульовані біологічними законами та морально-правовими нормами системи відтворення, збереження і зміцнення надбань духовної культури, звичаїв, традицій кожного народу та досягнення вселюдської культури, роду людського [4].

На важливість і необхідність сімейного виховання свого часу вказували такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: Г. Ващенко, Л. Виготський, Я. Коменський, А. Макаренко, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. Означена проблема висвітлюється в працях науковців Т. Алексеєнко, І. Беха, Л. Божович, В. Бондар, Є. Голобородько, О. Дорошенко, Т. Дячкової, Т. Кравченко, Л. Нікітіної, Б. Нікітіна, В. Підласого, В. Постоного, О. Сухомлинської, В. Федяєвої, М. Ярмаченка та багатьох інших.

У дослідженнях сучасних педагогів приділяється чимала увага використанню народних національних традицій у сім'ї. Це роботи Ф. Арвата, І. Беха, Ю. Гапона, О. Кондратович, Т. Кравченко, Н. Максимової, А. Невгородського, В. Постоного, І. Петрова, І. Підласого, Л. Реви, М. Стельмаховича, В. Ткача, В. Федяєвої, О. Ярошинської та ін.

На жаль, не так багато робіт учених присвячено питанням методики виховання сімейними традиціями. В наукових дослідженнях Т. Вечерок, Ю. Гапона, Т. Дячкової, О. Захаренка, А. Макаренка, Л. Нікітіної, Б. Нікітіна, І. Петрової, Л. Реви, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, В. Ткача розглядаються, як правило, окремі питання і напрями використання традицій у сімейному вихованні.

Сучасна сім'я має стати головною ланкою у вихованні дитини: забезпечити їй належні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального і духовного розвитку. Разом з тим, вона і сама потребує як матеріальної, так і педагогічної та культурологічної допомоги.

Ураховуючи актуальність даної проблеми, а також її недостатню розробленість метою статті є проаналізувати основні положення методики використання традицій в історії педагогіки і в сучасній сім'ї. Серед завдань дослідження – визначити основні положення теорії сімейних традицій, поняття, класифікацію та методики використання.

Українська сім'я має культивувати такі якості та особливості характеру дітей та учнівської молоді, як: повагу і відданість своїм батькам, сім'ї, родині, готовність до взаємодопомоги; шанування культу предків, традицій і звичаїв свого народу; сформованість національної свідомості і самосвідомості, любов до рідної землі і народу, відданість Україні; розуміння і відчуття духовності єдності поколінь, повага до батьків, жінки-матері, культури та історії рідного народу; сформованість високої мовної культури, досконале володіння українською мовою, яка є основою національної культури, державною мовою України; шанобливе ставлення до культури, звичаїв, традицій народів, що населяють Україну та народів світу та ін.

Ефективним засобом адаптації до нових реалій життя, розвитку взаєморозуміння та взаємопідтримки, консолідації зусиль, спрямованих на створення сприятливих умов для виховання підростаючого покоління, безпеки життєдіяльності, допомоги та підтримки сім'ї є сімейне дозвілля. Спільна дозвіллева діяльність, творчі заняття зміцнюють сім'ю, усувають конфлікти, допомагають сучасній сім'ї зробити своє життя якіснішим та кращим, зменшити дефіцит соціальних зв'язків і спілкування батьків та дітей у сім'ї та за її межами [3: 19].

Нагальна потреба пошуку нових механізмів розв'язання проблем сім'ї зумовлює використання соціально-педагогічних можливостей дозвілля, основним змістом якого є залучення членів сім'ї до сфери культури, соціально-культурної та творчої діяльності, розширення міжособистісних контактів, розвиток творчої активності та здібностей усіх членів сім'ї.

Організація цікавого та змістовного дозвілля значною мірою залежить від спільності інтересів батьків та дітей, від розвитку цих інтересів у години дозвілля. Спільні захоплення допомагають зміцнити взаєморозуміння, зблизити членів сім'ї. Треба вказати й на доцільність формування в сім'ї активної позиції щодо дозвіллевої діяльності, а не лише пасивного споживання духовних цінностей [3: 21].

Як дійовий засіб сімейного виховання широко використовуються традиції, основа яких – народна педагогіка. Виховання засобами сімейних традицій мають такі переваги: засновані на досвіді та авторитеті старших поколінь; здійснюють індивідуальний вплив на особистість; забезпечують повноту відчуття і вираження почуттів; важливий щабель соціалізації особистості, оскільки передають підростаючому поколінню різнобічний соціально-історичний досвід людства і конкретної родини. Виховання традиціями охоплює весь зміст і напрями сімейного виховання, сприяє всебічному розвитку особистості.

В “Українському педагогічному словнику” С.Гончаренка надається визначення: “Традиція” (від лат. Tradition – передавання) – елементи соціальної й культурної спадщини, які передаються наступним поколінням і зберігаються протягом тривалого часу в суспільстві в цілому чи в окремих соціальних групах. Традиція проявляється у вигляді усталених стереотипізованих норм поведінки, звичаїв, обрядів, свят, морально-етичних елементів тощо. Важливе значення у вихованні дітей мають родинні та шкільні традиції” [2: 333]. Традиції мають такі ознаки: повторюваність, загальність, стійкість, довговічність. Ними виступають певні суспільні встановлення, цінності, норми поведінки, ідеї, погляди, смаки, звичаї, обряди, спосіб життя тощо. Ті або інші діють у будь-якому соціумі та в усіх проявах громадського життя, у тому числі й у родині.

Аналіз психолого-педагогічних джерел дав можливість ознайомитись із різноманіттям існуючих трактувань поняття “традиції”. Їх визначають у соціально-культурному розвитку суспільства як історично сформовані елементи спадщини попередніх поколінь, необхідні в житті наступних, які проявляються у певних формах свідомості, духовних цінностях і нормах поведінки, механізм транслокації та трансформації соціального досвіду [1: 7].

Однією з основних ланок транспозиції суспільної спадщини є родина – мікросередовище, що відображає і відтворює суспільні процеси і явища. Вона перебуває під впливом традиції суспільства і має свої сімейні традиції, що являють собою насамперед зразки поведінки, важливі сьогодні для даної родинної групи.

Педагог Л. Суслопарова визначає їх як основу, прийняту всіма членами родини, “...все те, без чого не може існувати, розвиватися і рости потомство сім'я. Насамперед у традиціях знаходить своє вираження культура родини” [5: 8]. Вона в своїй роботі виділяє такі сімейні традиції: трудові традиції; традиції маленької сім'ї: сімейний альбом, наші вихідні, як треба працювати, сімейний бюджет, прийом гостей; виховання чесності; дотримання традицій.

Традицію також іноді називають “системою цінностей”. Використання терміну “цінність” у даному контексті спрямоване на те, щоб підкреслити, по-перше, сучасну роль деяких елементів спадщини, по-друге, небайдуже ставлення до них. Традиція – це особливий різновид цінностей, звернення до яких вимагає посилання на їх давнє походження.

З огляду розмаїть пояснення терміна “традиція”, сімейні традиції можна визначити як історично сформовані норми життєдіяльності конкретної родини, передані від старшого покоління молодшому; спосіб життя і поведінки, національні й особистісні особливості членів родини, звичаї, спадщина, цінності, свята, захоплення, культура окремої родини, побут, можливості, розподіл і виконання доручень тощо; спосіб соціалізації підростаючого покоління, прийнятий для даного родинного кола. Вони мають певні особливості, структуру, функції і є одним із засобів сімейного виховання. В їхній основі завжди закладена певна ідея, цінність, норма, досвід. У кожній родині є свої стосунки, закони, вимоги, умови – свої сімейні традиції.

Сімейна традиція, виступаючи засобом зв'язку між поколіннями, не обов'язково передається в порядку від батька до дітей. Звичайним явищем була транспозиція певних

цінностей онукам і правнукам, минаючи батьків. Але все-таки, з урахуванням історично сформованих особливостей розвитку нашого суспільства, на сучасному етапі традиція передається, як правило, за схемою від батьків до дітей.

Як зазначає В. Федяєва, “Збагачення змісту сімейних традицій сприяє повноцінній організації життєдіяльності сім’ї, забезпечує високий рівень взаєморозуміння і взаємостосунків батьків і дітей, старших і молодших, братів і сестер” [6: 13].

Сімейні традиції покликані служити зміцненню сімейно-родинних зв’язків і стосунків, що виступають як механізм передавання таких особистісних і соціально цінних рис людини, як любов, доброта, співчуття, взаємодопомога і взаєморозуміння. Отже, збагачення життя родини традиціями сприяє формуванню цінностей системи людини, забезпечує зростання взаєморозуміння між батьками і дітьми, допомагає удосконалювати процес домашнього виховання.

Установлені в родині традиції змушують повторювати і закріплювати певні дії, вправлятися у виконанні прийнятих норм моральної поведінки, керувати бажаннями і діями, привчають до раціонального використання робочого і вільного часу. Традиція припускає наявність у родині стійкої системи єдиних вимог, забезпечує повторюваність вчинків і дій, допомагає формуванню моральних навичок і звичок поведінки. Як засіб морального виховання сімейні традиції допомагають: сформувати необхідні моральні риси, використовуючи різноманітний зміст; організовувати виховний процес завдяки певним функціям.

Виховання засобами сімейних традицій має такі переваги: засновані на авторитеті батьків; індивідуально впливають безпосередньо на дану особистість; забезпечують повноту відчуття і вираження почуттів; є важливим щаблем соціалізації особистості, оскільки передають підростаючому поколінню різнобічний соціальний досвід.

Сімейні традиції класифікують:

1) напрями виховання дітей: традиції фізичного виховання (розумний режим життя, зарядка та фізкультура всією родиною, прогулянки, екскурсії (на природу), походи (по Карпатах...), заняття спортом тощо); традиції морального виховання ставлення до соціального оточення; традиції трудового виховання (трудові обов’язки в сім’ї кожного її члена; трудові “десанти”; самообслуговування; екскурсії дітей на роботу батьків; виконання довготривалої роботи – ремонт, робота на присадибній ділянці, на дачі, допомога іншим людям; участь у громадській роботі – “суботники”, висаджування дерев; озеленення території т. д.); традиції розумового виховання (культ книги, навчання в сім’ї; сімейна бібліотека; участь усіх у роботі громадських бібліотек; заняття творчою роботою – конструювання, будівництво, “домашня майстерня”; взаємодопомога старших молодшим у навчанні; консультаційний пункт для бажаючих певної допомоги в навчанні; сімейні обговорення різних професій, новинок життя, науки і техніки; екскурсії в заповідні місця і т. п.); традиції естетичного виховання (культ справжньої високоморальної краси в усьому; походи в кінотеатри, театри, на концерти і виставки; відвідання заповідників і будинків – музеїв; домашні колекції і музеї; участь в конкурсах; естетика побуту і відносин – як у А.Макаренка; освоєння певних естетичних вмінь – гра на інструментах, малювання, рукоділля тощо);

2) сімейні свята: родинні свята (день народження, ювілеї, день пам’яті пращурів, день повноліття ін.); загальнодержавні свята в сім’ї.

Чимале місце в арсеналі сімейних традицій займають трудові традиції, завдання яких виробити у молоді вміння і бажання добре працювати, працелюбність, творчий підхід до праці. Дитина змалку на прикладі та за допомогою дорослих привчається до охайності, відповідальності, задоволення добре виконаною роботою для родини тощо. Успішно організовані сімейні трудові традиції сприяють вихованню у дітей таких якостей, як бережливість, вміння планувати сімейний бюджет, рахуватися з потребами інших членів родини, гуманність і т. д.

Виходячи із зазначених принципів, вчителі школи обирають такі форми роботи: спільні (батьки, діти, вчителі) екскурсії, туристичні подорожі, ознайомлення з професіями (батьки по черзі запрошують учнів на свої робочі місця і розповідають дітям про свої професії), шкільні свята. Наприклад, під час проходження педагогічної практики в загальноосвітній школі №46 міста Херсона студентами разом з учнівським колективом проводилися виховні заходи “Свято нашого роду”, “Шаную батька й неньку”, “Сімейний альбом: з минулого у майбутнє” тощо. Метою цих позакласних свят було формування шанобливого ставлення дітей до батька й матері, ознайомлення з українськими прислів'ями та приказками про родинне життя, пробудження інтересу до історії свого родоvodu, оберегів української родини, національних особливостей культури й побуту. Під час експериментального дослідження проводилося анкетування учнів “Традиції нашої сім'ї”. З відповідей на перше запитання “Що значить для вас сім'я?”, можна зробити висновок, що кожен з учнів цінує свою сім'ю як свою “фортецю”, засновану на любові і дружбі, захищеності кожного члена родини. У сім'ях присутні різноманітні сімейні традиції такі як: день ангела, день ввічливості, похід до лісу, день прибирання, святкування важливих дат у родинному колі. Діти дуже тісно спілкуються зі своїми батьками, особливо з братиком чи сестричкою, не аби яке місце в родині займають бабуся та дідусь. Найяскравіше святкуються, звичайно, День народження, Новий рік та Різдво. На запитання “Які б традиції ви хотіли заснувати в своїй родині?” діти відповіли, що хотілося б більше родинного тепла і думка молодших була не на останньому місці. “Які традиції передаються із покоління до покоління у вашій родині?” учням було складно відповісти. Кожна родина унікальна по своєму, в кожній родині є свої моральні цінності, традиції, обряди. Ось так діти розуміють прислів'я “Немає однакових родин”. Усі школярі акцентують увагу на тому, що родина не може існувати без сімейних традицій. Серед українських народних традицій у сім'ях учнів святкуються Масляна, Великдень, Івана Купайла та ін.

Особливо слід відзначити прагнення вчителів до підвищення рівня своєї компетентності у сфері роботи з батьками. На їхнє прохання психологи школи розпочали спеціальний цикл тренінг-семінарів з проблем виховання дітей у сім'ї.

Умови ефективного використання сімейних традицій у моральному вихованні – це такі обставини, правила або вимоги, при реалізації яких процес формування моральних цінностей дитини буде більш результативним, а саме: соціальні, культурологічні і педагогічні. Аналогічно і для сімейних традицій у всіх напрямках всебічного розвитку всіх членів родини.

Отже, сімейні традиції – це відображення в житті сім'ї суспільних традицій і наявність специфічних норм і правил, прийнятих у кожній конкретній родині, влаштування життєдіяльності окремої сім'ї та роду. Завдяки їхньому розвитку і використанню в сімейному вихованні може стати більш ефективним формування моральних цінностей особистості. Роль традицій полягає в передаванні та збереженні матеріальних, духовних і культурних цінностей; закріпленні міцних і гармонійних стосунків між поколіннями в сімейно-родинному колі; удосконалюванні процесу сімейного і морального виховання.

Підсумовуючи результати наукового пошуку, зазначимо, що традиції є провідними серед засобів виховання в українській родині. Вони сприяють підвищенню ефективності сімейного виховання, вихованню поваги і відданості своїм батькам, шанобливого ставлення до культури, шануванню культури предків і звичаїв свого народу.

Проблема використання сімейних традицій у вихованні особистості знаходиться за межами дослідження, тому потребує подальшого наукового пошуку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вечерок Т. Сімейні традиції у формуванні моральних цінностей старшокласників: Методичний посібник. – Херсон: Айлант, 2004. – 84 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Петрова І. Культура сімейного дозвілля як соціально – педагогічний феномен // Рідна школа – 2007. – №7–8. – С. 19–21.

4. Програма розвитку виховання в системі освіти України на 2003–2012 роки. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. – 24 с.
5. Сулопарова Л. Д. Семейные традиции. – М.: Знание, 1979. – 96 с.
6. Федяєва В.Л. Культура, освіта, традиції у сімейному вихованні як об'єкт наукового дослідження // Педагогічні науки. Зб. наук. праць. – Вип. 39. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2005. – С. 13.

Кондратенко Г.Н., Ридкоус О.В., Юркова Т.Ф.

МЕТОДИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРАДИЦИЙ В СЕМЕЙНОМ ВОСПИТАНИИ

В статье говорится о важности семейного воспитания. Анализируются содержание, формы и методы родительского влияния.

Ключевые слова: семья, ребенок, ценности, воспитание, методы, традиции.

Kondratenko G.M., Ridkous O.V., Yurkova T.F.

METHODICS OF THE TRADITION'S USAGE IN FAMILY EDUCATION

The importance of family upbringing is stressed in the article. We have analyzed the plot, forms and methods of parental influence.

Key words: family, child, values, upbringing, methods, tradition's.

УДК 37.036

Корольова І.І.

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ
У ПРОЦЕСІ КУЛЬТУРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті розкрито зміст педагогічних умов естетичного виховання студентів вищих педагогічних закладів у процесі культуротворчої діяльності, що сприяють естетичному розвитку молоді.

Ключові слова: естетичне виховання, педагогічні умови, естетична активність, естетичний розвиток, культуротворча діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За умов реформування вища школа України спрямовує свою діяльність на визначення шляхів ефективного вирішення завдань естетичного виховання щодо підвищення рівня естетичного розвитку, формування естетичної свідомості студентів вищих навчальних закладів. Тому надається особлива увага організації естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності, яка розкриває широкі можливості, проте потребує забезпечення певних педагогічних умов.

На значущість педагогічних умов естетичного виховання студентів як майбутніх педагогів наголошують науковці та дослідники: В. Бутенко, Л. Дубовик, Ю. Максимчук, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалко, Г. Шевченко та ін., підкреслюючи, що вища педагогічна школа повинна бути як науковою, так і естетично зорієнтованою, що, готуючи студентство як майбутніх фахівців, які мають у повній мірі реалізувати культурно-виховні функції у суспільстві; необхідно створити оптимальні педагогічні умови для формування власної естетичної культури; оволодіння ефективними способами, формами і методами реалізації завдань естетичного виховання підростаючого покоління, з їх підготовки до участі в естетизації усіх сфер соціально-економічного життя, використання надбань культури як універсального засобу розв'язання соціальних проблем.

Аналіз наукових робіт вищеназваних авторів дозволяє стверджувати, що кожна сфера природна, соціальна та освітня створюють узгоджену систему, що забезпечує цілісний естетичний розвиток особистості, формування естетичних почуттів, інтересів, ідеалів, цінностей, прагнення до естетичної діяльності. Однак не розкрито педагогічні умови